

La narrativa breu i Mercè Rodoreda

Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu, edició a cura de Vicent Alonso, Assumpció Bernal i Carme Gregori, Barcelona, Publicacions de l'Abadía de Montserrat, 1998 («Biblioteca Abat Oliba», 207).

Amb una rapidesa inhabitual i que és molt d'agrar s'han publicat les *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*, celebrat a València els dies 28, 29 i 30 d'abril de 1998. El volum recull les ponències i comunicacions que s'hi van presentar entorn de dos eixos temàtics fonamentals: un, de més teòric, centrat sobre el concepte mateix de la brevetat, les distincions de gèneres i models tradicionals de la literatura breu, la relació que aquesta estableix amb la realitat, la influència de les formes de publicació i l'especificitat d'algunes tècniques; i un altre dedicat a l'estudi de la narrativa breu de Mercè Rodoreda en el qual es repassa, des de distints punts de vista i metodologies diferents, aspectes temàtics i tècnics, aspectes puntuals i de conjunt de la obra contística de la gran escriptora catalana. En conjunt, un ventall de treballs imprescindibles per conèixer la seua literatura breu. El lector també trobarà en aquestes *Actes* aproximacions a la brevetat en altres gèneres, com ara la poesia i els mitjans audiovisuals.

El teòric francès Gerard Dessons fa l'aportació més estrictament teòrica del llibre i es dedica a analitzar el concepte mateix de brevetat. D'entrada, i amb una postura reticent als estudis retòrics, defensa la distinció entre brevetat i forma breu, perquè reduir tota la riquesa del concepte de brevetat a una simple figura estàtica és limitar-ne el seu significat i abast. Per Dessons, la brevetat naix d'una necessitat del discurs i, per tant, és una situació d'expressió, no una forma —en el sentit formalista. Des la seua perspectiva, la brevetat és una antífigura, constitueix en ella mateixa tota una poètica de la literatura i, per tant, cada obra representarà una determinada manera de la brevetat. Les cavil·lacions de Dessons són molt suggerents, però al mateix temps mostren les limitacions d'aquesta mena d'anàlisi, per les minses aportacions que fa a l'hora d'estudiar obres concretes. Una altra ponència amb una intensa informació teòrica és la d'Alan Yates, que analitza els trets que caracteritzen el gènere de la *nouvelle*. Primer repassa l'escassa fortuna que aquesta mena narrativa ha tingut en la majoria dels corrents de la crítica literària i l'aportació fonamental de la *novellentheorie* —l'única tendència crítica que li ha dedicat atenció— per comprendre la seua singularitat. Amb les aportacions d'aquesta última escola i l'aportació teòrica de la narratologia, Alan Yates exposa aquells aspectes que poden definir la novel·la curta, un gènere que es fonamenta en l'equilibri entre l'economia estricta i l'amplitud ressonant. Així, sense voler fer-ne una definició rígida, considera que la *nouvelle* tendeix a dibuixar des d'una experiència significativa una visió de totalitat, servint-se de recursos imaginatius i simbòlics. Pere Rosselló Bover presenta un article relacionat també amb la problemàtica dels gèneres, on estudia les semblances i diferències entre la

narrativa breu i els quadres de costums per aprofundir tot seguit en l'obra de Miquel dels Sants Oliver i Gabriel Alomar. Un altre treball relacionat amb un període determinat de la literatura catalana és el de Josep Maria Balaguer, un excel·lent treball que té en compte els darrers estudis sobre la literatura breu francesos. Balaguer fa una contextualització de la qüestió de la breuetat, tot relacionant la tendència de la literatura moderna a la fragmentació i la breuetat als canvis de mentalitat que es donen en el segle passat, la qual cosa explicaria la tendència a valorar més les necessitats d'expressió que no pas la claredat. Al mateix temps, creu que la literatura moderna tendeix a expressar una certa visió de totalitat per mitja d'una literatura cada vegada més condensada i subjectiva. Aquest context europeu de crisi de la novel·la, segons Balaguer, ajuda a comprendre en totes les seues dimensions l'obra del grup de Sabadell, que aprofita les formes narratives breus per reflexionar sobre la crisi de la literatura i sobre els problemes de percepció de la realitat.

Santiago Renard adverteix de l'ambigüitat de molts dels relats que, tot i ser escrits des de la consciència dels personatges, mostren, a certa distància, l'autoritat de l'autor, sensació contradictòria que el crític anomena efecte zoom, atès que la presència de l'autor implícit és prou evident en molts contes irònics i fantàstics en què l'autor vol presentar el relat com a exemple d'una determinada manera de veure les coses. Vicent Alonso, en un bon treball, adverteix sobre les temptacions en què sovint cauen els creadors de definir el conte d'una forma essencialista i metafòrica. Sense renunciar a aquestes aportacions, Alonso considera més viable una aproximació més raonable i pragmàtica a la interpretació del gènere, perquè les propostes creatives s'expliquen en la mesura en què s'insereixen en un marc comunicatiu que autor i lector comparteixen, i, des d'aquesta perspectiva, mira d'interpretar les conseqüències del mode de publicació del conte català en el terreny estètic. Per a ell, un dels problemes que planteja l'edició de contes és que inevitablement solen ser col·leccions heterogènies, circumstància que pot dificultar la seua difusió. Així les coses, Alonso assenyala els estratagemes que els contistes catalans utilitzen per tal de seduir el lector, com ara l'eliminació de la referència genèrica dels títols i la seua substitució per altres alternatives com, per exemple, títols temàtics o amb una càrrega simbòlica atractiva. Aquesta nova orientació, al costat d'altres marcadors, va dirigida a facilitar una lectura més unitària del llibre i se serveix també d'altres procediments més literaris, com l'establiment de relacions entre els contes o la seua presentació com a part d'una unitat superior.

Tot un altre conjunt d'articles se centren en l'estudi de la narrativa breu de Mercè Rodoreda. Ací podem trobar un llarg estudi d'Assumpció Bernal, que, a partir d'exemples de l'obra de Rodoreda, estudia la presència dels referents mítics en la narrativa breu moderna, un recurs molt adequat per la capacitat de suggerir i alhora d'expressar la complexitat humana, l'estranyesa en què sol habitar l'home contemporani condemnat a assumir, com diu l'autora, la responsabilitat de viure el seu ésser separat de la natura i sense la protecció dels déus.

Per la seua banda, Carme Arnau, la millor coneixedora de l'obra rodorediana, n'ofereix un visió panoràmica molt ajustada i segueix l'evolució de la seua narrativa breu a partir de les afinitats de l'escriptora catalana amb altres escriptors moderns que orienten l'escriptura de postguerra: Mansfield, Txèkhov i Tolstoi. Aquesta influència es manifesta en els contes curts escrits abans dels anys seixanta, contes que presenten retalls d'una vida qualsevol, amb final obert i escrits amb una llengua parlada, on sovint fa acte de presència l'humor. Carme Arnau remarca, però, que la narrativa breu de Rodoreda esdevé més innovadora a partir dels anys seixanta, amb l'ús de components literaris més imaginatius i fantàstics. Carles Cortés i Maria Campillo investiguen la narrativa rodorediana d'abans de la guerra. Cortés es dedica a inventariar i a descriure la seua producció dispersa en la premsa de l'època, mentre Campillo explica com la narradora va creant-se progressivament una veu personal en bandejar les tècniques tradicionals en favor d'una escriptura capaç de pivotar els processos interiors dels personatges.

A continuació trobem un seguit d'articles dedicats als llibres de contes. Jaume Aulet argumenta perquè els *Vint-i-dos contes* constitueixen una fita en la narrativa curta de tradició psicologicorealista, ja que, malgrat no tenir una finalitat unitària, presenten una visió de totalitat, amb tot un joc de referències simbòliques darrere una visió realista. Marina Gustà para atenció en el món de *La meua Cristina i altres contes* per dissecar els efectes del monòleg interior en el resultat final del llibre. Finalment, Margarida Casacuberta analitza com una major interiorització del jo en *Viatges i flors* implica una realitat discontinua i diversa. Enric Balaguer, per la seua banda, analitza el conte de «La salamandra» i n'estudia sobretot els components simbòlics i mítics. Carme Gregori explica els camins del món fantàstic en el segle passat i en l'actual, com alguns autors contemporanis se'n serveixen per explorar la complexitat de la realitat i del comportament humà i l'ús que en fa Rodoreda a *La meua Cristina i altres contes*.

Entre les comunicacions dedicades a l'estudi d'aspectes més concrets, es troba l'anàlisi força minuciosa de Vicent Simbor sobre el tractament del temps en els contes de Rodoreda, fonamental en la creació de la visió tràgica del personatge. Josepa Martínez, Maria Josep Cuenca i Lluís Messeguer estudien, respectivament, els finals textuais, els mecanismes conversacionals i la pragmàtica de la cita. Cal, per últim, assenyalar l'exposició de Heike van Lawick, que cataloga les traduccions que s'han fet a altres idiomes de les novel·les i els contes de Mercè Rodoreda, tot detenint-se en les particularitats de les traduccions alemanyes.

FRANCESC CALAFAT